

KANSALLISKIELIVERKOSTO
NATIONALSPRÅKSNÄTVERKET

PÖYTÄKIRJA
PROTOKOLL
21.5.2021

Valtioneuvoston kansalliskieliverkoston kokous Möte i statsrådets nationalspråksnätverk

Aika 23.4.2021 klo 14:00-15:30

Paikka Skype

Osallistujat

Puheenjohtaja: Johanna Suurpää, OM

Varapuheenjohtaja: Corinna Tammenmaa, OM

Jäsenet/varajäsenet: Anna Mikander, varsinainen jäsen, OKM

Ilkka Ojala, varsinainen jäsen, PLM

Krista Sirén, varsinainen jäsen, SM

Krista Turunen, varsinainen jäsen, TEM

Krista Oinonen, varajäsen, UM

Maaret Suomi, varsinainen jäsen, VNK

Markku Mölläri, varsinainen jäsen, VM

Henna Birkman, varsinainen jäsen, YM

Päivi Kari, Pekka Väisäsen tilalla, MMM

Katri Kuukka, varajäsen, OPH

Matti Räsänen, varsinainen jäsen, Kotus (suomen kieli)

Charlotta af Hällström-Reijonen, varsinainen jäsen, Kotus (ruotsin kieli)

Mattias Lindroth, varsinainen jäsen, Kuntaliitto

Muut: Linda Lindholm, OM

Pirjo Kainulainen, STM (asiakohdat 1-5)

Sihteeri: Anna Kiiskinen, OM

1 Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 14.00.

2 Kokouksen asialista

Kokouksen asialista hyväksyttiin kokouksen työjärjestykseksi.

Krista Oinonen ilmoitti, että hän voisi lyhyesti raportoida verkostolle YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (TSS-komitea) Suomelle antamista suosituksista asiakohdan muut asiat alla.

3 Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen

Edellisen kokouksen pöytäkirja 1/2021 hyväksyttiin.

4 Verkoston uudet jäsenet

Puheenjohtaja totesi, että oikeusministeriö on 17.2.2021 tehnyt päätöksen verkoston kokoonpanon muuttamisesta. Päätöksellä on nimitetty uudet jäsenet verkostoon ympäristöministeriöstä ja Kuntaliiton osalta vaihdettu varsinaisen jäsenen ja varajäsenen tehtäviä keskenään. Puheenjohtaja toivotti tervetulleeksi uudet jäsenet: Henna Birkmanin ympäristöministeriöstä sekä Mattias Lindroth Kuntaliitosta, joka on aiemmin osallistunut verkoston kokouksiin. Ympäristöministeriön uusi varajäsen on Anna Leppäkoski, mutta hän ei osallistu tähän kokoukseen. Käytiin lyhyt esittelykierrös, jossa verkoston jäsenet esittelivät itsensä ja kertoivat mitä ministeriötä tai muuta tahoa he edustavat.

5 Sote-uudistuksen kielivaikutukset

Hallitusneuvos Pirjo Kainulainen STM:stä esitteli verkoston jäsenille sote-uudistusta kielellisten oikeuksien näkökulmasta käymällä läpi ehdotetun uuden sote-järjestämislain kieliä koskevat kirjaukset. Valmistelun lähtökohtana on ollut, että kielellisten oikeuksien osalta säilytetään nykytila, eli yksikielisen hyvinvointialueen alueella palvelut järjestetään hyvinvointialueen kielellä ja kaksikielisen hyvinvointialueen alueella molemmilla kansalliskielillä. Tämä lisäksi säädetään oikeudesta käyttää saamen kieltä sote-palveluissa saamelaisten kotiseutualueella ja tietyissä sote-palveluissa Lapin hyvinvointialueen alueella. Myös yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan on sote-järjestämislain mukaisessa toiminnassaan noudatettava kielilakia, saamen kielilakia ja viittomakielilakia. Ruotsinkielisten erityisosaamista edellyttävien palvelujen osalta turvataan osaaminen säätämällä kaksikielisten hyvinvointialueiden yhteistyövelvoitteesta. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle säädetään tehtäväksi tukea ruotsinkielisten palvelujen kehittämistä ja Lapin hyvinvointialueelle saamenkielisten palvelujen kehittämistä koko maassa.

Verkoston sihteeri Anna Kiiskinen kertoi, että oikeusministeriö on valmistellut sote-uudistuksesta johtuvat muutokset kielilakiin, kielitaitolakiin, saamen kielilakiin ja viittomakielilakiin. Näihin lakeihin ehdotetuilla muutoksilla on pyritty varmistumaan siitä, että kielelliset oikeudet säilyvät samalla tasolla tehtävien siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille. Muutoksilla tuodaan hyvinvointialueet ja hyvinvointiyhtymät lakien piiriin ja säädetään niiden kielellisistä velvollisuuksista.

Puheenjohtaja totesi, että kielellisten oikeuksien käytännön toteutumiseen sote-uudistuksen toimeenpanovaiheessa on varmasti syytä palata myöhemmin.

Selonteko merkittiin tiedoksi.

6 Muut hallitusohjelmahankkeet, joilla on kielivaikutuksia

Verkoston jäsenet saivat esittelyn kuntapolitiikkahankkeesta Markku Mölläriiltä VM:stä. Hankkeen taustalla on syksyn 2020 budjettiriihessä tehty päätös kuntien tulevaisuustyön valmistelun käynnistämisestä. Tehtävänä on valmistella poliittista päätöksentekoa varten kuntapolitiikan vaihtoehtoisia toimenpidekokonaisuuksia. Kuntakenttä eriytyy monista eri syistä ja monilla eri tavoilla, mm. väestön ikääntymisestä, syntyvyyden laskusta ja kaupungistumisesta johtuen. Hankkeessa on tarkoitus käsitellä näitä haasteita ja parantaa kuntien edellytyksiä järjestää asukkailleen palvelut, kehittää kunnallista itsehallintoa, parantaa kuntien mahdollisuuksia edistää asukkaidensa hyvinvointia, parantaa kuntatalouden kestävyttä sekä edistää kuntien omia toimenpiteitä talouden ja palveluiden kestävyuden ja vakauden saavuttamiseksi. Hankkeessa on edustettuna kunnat ja kaupungit, Kuntaliitto, ministeriöitä sekä yliopistoja ja valmistelutyön aikana on tarkoitus kuulla laajasti eri sidosryhmiä.

Markku Mölläri totesi, että hankkeessa ei varsinaisesti ole käsitelty kielikysymyksiä mutta olisi tärkeää että myös ne huomioitaisiin ja kehotti verkoston jäseniä olemaan yhteydessä hankkeen sihteeristöön. Hän peräänkuulutti myös kansainvälistä vertailutietoa tai esimerkkejä kielipalveluiden järjestämisestä kunnallisesti/alueellisesti, joita voitaisiin hyödyntää hankkeessa. Verkoston varapuheenjohtaja Corinna Tammenmaa totesi, että kuntapolitiikkahanke on erittäin tärkeä hanke myös kielinäkökulmasta koska kielellisen jaotuksen perusyksikkö on kunta ja esim. ruotsinkielisten oikeudet palveluihin omalla kielellä toteutuvat juuri kunnissa. Kaksikielisten kuntien huomioimisen näkökulmasta Tammenmaa piti hyvänä, että Åbo Akademi on mukana hankkeessa ja nosti myös esiin tarpeen tarkastella kuntalain säädöksiä kielellisten oikeuksien osalta. Hän lupasi myös toimittaa kansainvälistä vertailutietoa hankkeelle.

Puheenjohtaja totesi, että on tärkeää saada kaksikielisten kuntien näkökulma mukaan hankkeeseen ja että tässä voisi olla tarve jatkodialogille.

Selonteko merkittiin tiedoksi.

7 Hallituksen kielilainsäädännön soveltamista koskevan kertomuksen 2021 valmistelu

Linda Lindholm OM:stä kertoi hallituksen kielikertomuksen valmistelusta. Valtioneuvosto antaa vaalikausittain eduskunnalle kertomuksen kielilainsäädännön soveltamisesta ja kielellisten oikeuksien toteutumisesta sekä tarpeen mukaan muistakin kielioloista. Kertomuksessa käsitellään suomen ja ruotsin kielen lisäksi ainakin saamen kieltä, romanikieltä ja viittomakieltä. Kielikertomus on seuranta edellisen kertomuksen jälkeiseltä ajalta, eli nyt käsitellään vuosia 2017-2020.

Vuoden 2021 kertomuksessa on tarkoitus käsitellä edellisen kielikertomuksen pohjalta tulleiden toimenpiteiden toteutumista. Nämä pohjautuvat perustuslakivaliokunnan vuoden 2017 kertomuksesta antamaan mietintöön. Tässä yhteydessä toteutetaan mm. selvitys miten kielelliset oikeudet toteutuvat yksityisen toimijan huolehtiessa julkisista hallintotehtävistä (kielilain 25 §). Tämän lisäksi kertomus tulee sisältämään seuranta kieliolosuhteista 2017-2020 väliseltä ajalta, jota on kerätty mm. kielellisten oikeuksien seurantaraporttien, tilastojen sekä laillisuusvalvojien ratkaisujen pohjalta. Kertomukseen on myös valittu kolme teemaa, joita tarkastellaan lähemmin. Nämä ovat digitalisaatio, opetus, poliisi ja pelastustoimi.

OM koordinoi kertomuksen valmistelua. Lindholm muistutti kansalliskieliverkoston jäsenille lähetetystä pyynnöstä, jossa toivotaan ministeriöiltä panosta kertomuksen sisältöön. Tarkoitus on, että ministeriöt antavat tilannekatsauksen hallitusohjelmassa olevista kielikirjauksesta ja raportoivat mahdollisista kielistä koskevista säädösmuutoksista oma ministeriön hallinnonalalla, jotka ovat tulleet voimaan edellisen kielikertomuksen 2017 jälkeen. Määräpäivä vastausten antamiselle on 28.5.2021.

Selonteko merkittiin tiedoksi.

8 Kieli-ilmapiirihankkeen jatko ja tietoisuuden lisääminen kieliasioista

Linda Lindholm OM:stä kertoi kieli-ilmapiirihankkeen jatkosta. Hankkeen tavoitteena on parantaa viranomaisten tietoisuutta kansalliskielistä ja kielellisistä oikeuksista, erityisesti kielilaista (velvoitteet vs. oikeudet) sekä edistää positiivista kieli-ilmapiiriä keskustelun ja näkyvyyden kautta. Vuonna 2021 pääpaino on toimenpiteissä, joilla lisätään tietoisuutta kielellisistä oikeuksista. Kansalliskieliverkoston jäseniä pyydettiin pohtimaan, miten OM voisi tukea muita ministeriöitä, jotta asiantuntemus kielellisistä oikeuksista vahvistuisi ministeriöiden sisällä ja miten kansalliskieliverkoston jäsenet voisivat edistää tätä tavoitetta. Puheenjohtaja totesi, että kieli-ilmapiirikysymykset ovat myös kytköksissä OM:ssä valmistelussa olevaan rasmin vastaiseen ja hyvien väestösuhteiden ohjelmaan, erityisesti vihapuheen osalta.

Keskustelussa nousivat esiin mm. seuraavat aiheet ja mahdolliset toimenpiteet joilla voitaisiin vahvistaa tietoisuutta kielellisistä oikeuksista ministeriöissä: kaikille virkamiehille avoimien koulutusten järjestäminen kielellisistä oikeuksista, kielibarometritulosten ja muun vertailutiedon hyödyntäminen, kielitietoisuus ja monikielisyys toiminnan ohjaamisessa, e-oppivan ja muiden digitaalisten välineiden hyödyntäminen, tietoisuus ja yleinen tuntemus kielikysymyksistä sekä räätälöidyt koulutuspaketit ja täsmäiskut kielellisistä oikeuksista (esim. UM:n Kavaku-kurssin yhteydessä).

OM:n puolelta todettiin, että e-oppivasta löytyy kurssi kielellisistä oikeuksista, joka kuitenkin painottuu enemmän lainvalmistelijoille ja mainittiin mahdollisuus ottaa esiin kielelliset oikeudet ministeriöiden perehdytyskoulutuksissa. OM:n kielivirkamiehiin saa myös mielellään olla yhteydessä näissä asioissa kokousten välillä. Puheenjohtaja totesi lopuksi, että verkosto voisi palata kysymykseen ministeriöiden koulutuksista ja perehtytyksistä.

Selonteko merkittiin tiedoksi.

9 Mahdolliset muut asiat

Krista Oinonen UM:stä kertoi, että YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (TSS-komitea) on antanut Suomelle suosituksensa koskien Suomen seitsemättä määräaikaisraporttia taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta. Oinonen totesi, että osa suosituksista koskee saamelaisten kielellisiä oikeuksia ja mainitsi mm. oikeuden saamen kielen opiskeluun kotiseutualueen ulkopuolelle ja yleisesti kielikoulutuksen saatavuuden. Suosituksissa mainitaan, että näitä toimenpiteitä tulisi edistää kansalliskielistrategian ja kielipoliittisen ohjelman täytäntöönpanon yhteydessä. Suositukset ovat tällä hetkellä käännettävinä englannista suomeksi, ruotsiksi ja pohjoissaameksi. Puheenjohtaja totesi, että suosituksia voidaan seurata verkoston puitteissa.

Verkoston sihteeri Anna Kiiskinen ja varapuheenjohtaja Corinna Tammenmaa kertoivat lyhyesti kansalliskielistrategian ja kielipoliittisen ohjelman etenemisestä. Kansalliskielistrategian ohjausryhmä kokoontui ensimmäistä kertaa 6.4. ja sai kokouksessa katsauksen strategian valmisteluun ja keskusteli strategian suuntaviivoista. Ohjausryhmä hyväksyi strategialle ehdotetut suuntaviivat, joka ovat: oikeus palveluihin omalla kielellä, kansalliskielten aseman turvaaminen sekä elävä kaksikielisyys. Lisäksi pohditaan keinoja edesauttaa maahanmuuttajien pääsyä kieliyhteisön jäseniksi. Kielipoliittiselle ohjelmalle ollaan asetettu valmisteluryhmä, joka toimikausi on 1.3.–31.12.2021. Valmisteluryhmä piti ensimmäisen kokouksena 13.4. ja tavoitteena on saada ohjelma valmiiksi tämän vuoden aikana. Kielipoliittikan yhteneväisyyden varmistamiseksi kielipoliittinen ohjelma viedään kansalliskielistrategian ohjausryhmälle käsiteltäväksi.

Puheenjohtaja tiedusteli mahdollisuutta vaihtaa verkoston kokoukset Skypestä Teamsiin koska on havaittu, että erityisesti valtioneuvoston ulkopuolisilla osallistujilla on ollut haasteita Skypen käytössä. Ehdotusta kannatettiin ja päätettiin, että verkoston seuraava kokous järjestetään Teamsin kautta.

10 Seuraava kokous

Verkoston seuraava kokous järjestetään lokakuussa. Verkoston työsuunnitelman mukaan agendalla on kansalliskielistrategian toteutus, kielipoliittisen ohjelman edistyminen sekä OKM:n ja TEM:n vastuulla olevat hallitusohjelmahankkeet, joilla on kielivaikutuksia.

11 Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.30.

Johanna Suurpää
puheenjohtaja

Anna Kiiskinen
sihteeri